

Nela Emilia FURMAN¹

Pod merytoryczną opieką mjr. mgr. Marcina Bielewicza

DZIEDZICTWO KULTUROWE W POLITYCE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

***Abstract:** Kultura jest pojęciem obejmującym bardzo szeroki zakres. Ochrona dziedzictwa narodowego oraz zapewnianie tożsamości kulturowej jest jednym z priorytetowych celów, do których dąży każde państwo jak również organizacje międzynarodowe. W niniejszym artykule podjęta została tematyka zabezpieczenia powyższych wartości w kontekście działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych. Autor dokonuje przeglądu podstawowych definicji kultury, charakteryzuje jedną z organizacji wyspecjalizowanych ONZ, jaką jest Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury oraz ocenia skuteczność podejmowanych przez nią działań.*

***Słowa kluczowe:** ONZ, UNESCO, kultura, dziedzictwo kulturowe, tożsamość kulturowa, bezpieczeństwo kulturowe, kultura adaptacyjna, kultura materialna, globalizacja*

WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe jest pojęciem obejmującym bardzo szeroki zakres. Mianem tym określa się całość dorobku społeczeństw w obszarze architektury, nauki, sztuki, a także szeroko pojmowanej techniki, który uformowany został w trakcie ich historycznego rozwoju i przekazywany był z pokolenia na pokolenie. Zatem ochrona tego dorobku jest bardzo ważna dla wszelkich narodów. Wśród kwestii politycznych współczesnego świata, odnaleźć możemy osobną grupę, którą stanowią zagadnienia dotyczące szeroko pojętej płaszczyzny międzynarodowych relacji kulturowych. Państwa wypracowują specjalne dokumenty, które mają chronić ich dobra kulturowe, zaś protekcja dziedzictwa narodowego staje się bardzo ważnym celem dla organizacji międzynarodowych. Jedną z nich jest Organizacja Narodów Zjednoczonych, która dla zabezpieczenia dorobku kulturalnego społeczeństw wykształciła w swej strukturze specjalne organy.

1. GENEZA POWSTANIA ONZ

Organizacja Narodów Zjednoczonych powstała po II wojnie światowej i jest rezultatem współpracy państw koalicji antyhitlerowskiej, w której decydującą rolę odgrywały wielkie mocarstwa – Stany Zjednoczone i Wielka Brytania. Ów „nowy twór” wyposażony został w bardzo szerokie kompetencje polityczne, gospodarcze, a także społeczne. Była to organizacja, która stanowić miała podstawę powojennego ładu międzynarodowego, zastępując nieskuteczną jak dotąd Ligę Narodów². ONZ powołane zostało do życia dzięki podpisaniu przez 50 państw tzw. Karty Narodów Zjednoczonych, do którego doszło 26 czerwca 1945 roku. Postanowienia tego dokumentu weszły jednak w życie dopiero 24

¹ Nela Emilia FURMAN – studentka 3 roku stacjonarnych studiów I stopnia kierunku Bezpieczeństwo Narodowe.

² ONZ – Początki i najważniejsze wydarzenia w historii, Ośrodek Informacji ONZ, Warszawa 1998, s. 32.

października 1945 roku. Polska, która nie posiadała swoich przedstawicieli na konferencji, podpisała Kartę później, ale jest uważana za 51 członka założyciela ONZ.

Karta Narodów Zjednoczonych określa ustrój i cele organizacji, jest symbolem prawa międzynarodowego i dokumentem stanowiącym podstawę działania ONZ. Określa prawa i obowiązki państw członkowskich, a także strukturę oraz procedury działania. Kodyfikuje, na szczeblu międzynarodowym, główne zasady stosunków międzynarodowych, poczynając od suwerennej równości państw i zakazu użycia siły, po podstawowe prawa człowieka³. To właśnie dzięki tej Karcie powstało szereg organów oraz instytucji, które składają się na strukturę organizacyjną ONZ, i dla których jasno określono zakres ich kompetencji. Należą do nich między innymi Zgromadzenie Ogólne, zrzeszające wszystkich członków ONZ, Rada Bezpieczeństwa, na której ciąży główna odpowiedzialność za utrzymanie bezpieczeństwa i pokoju na arenie światowej, Sekretariat będący organem administracyjnym i koordynującym wszelkie prace podejmowane przez ONZ, Rada Powiernicza, której działalność jest zawieszona od momentu uzyskania niepodległości przez wszystkie terytoria objęte Systemem Powiernictwa, a także Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości będący głównym organem sądowym, właściwym dla rozstrzygania sporów międzynarodowych.

1.1. Cele i funkcje ONZ

Mówiąc o organizacji, należy poznać ją samą, jej cele, a także zasady działania. Swój kształt, funkcje, oraz cele, organizacja ta zawdzięcza Karcie Narodów Zjednoczonych, która stała się jej prawną podstawą. Zgodnie z artykułem 1, rozdziału I Karty NZ, głównymi celami ONZ jest: „utrzymanie międzynarodowego bezpieczeństwa, i w tym celu stosowanie skutecznych środków zbiorowych w zapobieganiu zagrożeniom pokoju i ich usuwaniu; tłumienie aktów agresji i innych naruszeń pokoju; rozwijanie przyjaznych stosunków międzynarodowych, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia narodów; popieranie i promocja praw człowieka, zachęcanie do poszanowania tych praw i podstawowych wolności bez względu na rasę, płeć, język i wyznanie; odgrywanie roli ośrodka uzgadniania działalności międzynarodowej, zmierzającej do osiągnięcia tych wspólnych celów”⁴. Karta NZ w swej treści wyszczególnia także funkcje, jakie powinna spełniać Organizacja Narodów Zjednoczonych. Wśród nich wymienia między innymi: funkcje operacyjne, a zwłaszcza udzielanie pomocy technicznej, funkcje regulacyjne, czyli przede wszystkim stwarzanie forum negocjacji i dyskusji na temat międzynarodowych problemów społeczno-gospodarczych oraz politycznych. Dokument ten, jako trzecie z kolei a zarazem ostatnie, wyróżnia funkcje kontrolne – głównie nadzór i kontrolę państw członkowskich w kwestii wypełniania postanowień Karty NZ.

2. PROBLEMY KULTURY WE WSPÓŁCZESNYCH STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH

2.1. Kultura – definicja i różnorodność pojęcia

Kultura sama w sobie jest terminem bardzo wieloznacznym i trudnym do zdefiniowania. Istnieje tyle różnorodnych definicji, ilu badaczy, tego pojęcia. Gdy w literaturze spotykamy się z terminem *kultura*, zazwyczaj mowa wtedy o pojęciu znacznie bardziej obszernym, niż potocznie używane. W znaczeniu pierwotnym, jak podaje Słownik Współczesnego Języka Polskiego, mianem *kultury* określano głównie uprawę roli, gdyż termin ten pochodzi od łacińskiego „*culturus agri*” („uprawa ziemi”). W słowniku tym

³ *Organizacja Narodów Zjednoczonych – bilans i perspektywy*, pod red. nauk. J. Symonides, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2006, s. 28.

⁴ *Organizacje międzynarodowe: założenia, cele, działalność: podręcznik akademicki*, pod. red. nauk. E. Latoszek, M. Proczek, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2001, s. 64.

kulturę definiuje się, jako *ogół duchowego i materialnego dorobku ludzkości, wytworzony na kolejnych etapach rozwoju historycznego, nieustannie utrwalany i wzbogacany*⁵. Jednak owo określenie stosunkowo wcześniej zaczęto używać również do innych dziedzin życia, przykładem może być tu Cyceon, który rozpisывał się o „kulturze duszy”. W XVIII wieku termin *kultura* zyskał na swej popularności, gdyż utożsamiany był z moralnym i umysłowym procesem doskonalenia się człowieka. Natomiast już w XIX wieku terminem tym zaczęto określać ogół zarówno duchowego, jak również materialnego dorobku społeczeństwa⁶.

Obecnie w języku potocznym zwykle pojęcie kultury utożsamiane jest ze sztuką, czyli szeroko rozumianą literaturą, plastyką, muzyką, teatrem lub kinem. Natomiast w naukach społecznych poprzez „kulturę” rozumiany jest całokształt dorobku ludzkiego, który przekazywany jest raczej społecznie niż biologicznie, w poczet, którego zakwalifikować możemy zarówno kulturalne zachowanie się przy stole, jak również kulturę pracy czy współżycia. W trakcie ewolucji tego pojęcia wykształciły się dwa rodzaje kultury: materialna oraz niematerialna i są one jej podstawowymi częściami składowymi. Mówiąc o pierwszej wymienionej powyżej, w jej poczet zaliczyć możemy różnorodne wytwory ludzkie, wyprodukowane przez nich dobra materialne, a także środki i umiejętności produkcyjno-techniczne społeczeństwa w danym okresie historycznym, które związane są z zaspokajaniem podstawowych potrzeb człowieka, takich jak przetrwanie gatunku ludzkiego, bezpieczeństwo czy potrzeby biologiczne. Natomiast poprzez kulturę niematerialną, zwaną inaczej adaptacyjną, rozumieć możemy wszelkie duchowe dzieła człowieka, które przekazywane są z pokolenia na pokolenie, takie jak wiedza, przekonania, wartości, normy, obyczaje, symbole czy język⁷.

Tak więc podsumowując stwierdzić można, iż „kultura” w swej istocie jest terminem bardzo ogólnym, określającym symboliczne, a także wyuczone aspekty społeczeństwa ludzkiego. Jest to również jedna z najbardziej popularnych nauk społecznych i humanistycznych.

2.2. Problem tożsamości kulturowej

Problem tożsamości kulturowej w XXI wieku stał się tematem niezwykle kontrowersyjnym, istotnym i wciąż aktualnym. Wszelkie zagadnienia dotyczące tożsamości, jak bardzo trafnie dostrzega E. H. Erikson, dążą do uzyskania odpowiedzi na podstawowe pytania: „kim jestem?”, „skąd pochodzę?”, „do jakiej grupy przynależę?”⁸. W literaturze spotkać możemy wiele rodzajów tożsamości, na przykład tożsamość osobowa, społeczna bądź kulturowa. Liczne grono naukowców pracowało nad jednoznaczną definicją tego zjawiska. Sam termin *tożsamości* po raz pierwszy został użyty przez E. Eriksona, który w ten sposób wyznaczył niezwykle istotny obszar psychologii społecznej twierdząc, iż osiągnięcie poczucia odrębności jest podstawowym zadaniem socjalizacji wtórnej. Według J. Kozieleckiego *tożsamość jest złożonym, wielowymiarowym sądem osobistym, który zależy od pewnych obszarów samowiedzy. Szczególną rolę w okresie tożsamości jednostki odgrywają sądy dystynktywne, czyli sady, których przedmiotem może być wszystko, co wyróżnia jednostkę w grupie np. wyróżnikiem może być narodowość, religia. Sądy dystynktywne tj. samo opis, samoocena czy standardy osobiste decydują o poczuciu*

⁵ Słownik Współczesnego Języka Polskiego, pod. red. nauk. B. Dunaj, Kraków 2000, s. 324.

⁶ Socjologia. Przewodnik encyklopedyczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 97.

⁷ Szerzej: Słownik Socjologii i Nauk Społecznych, pod red. nauk. G. Marshall, M. Tabin, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 165: Kultura adaptacyjna i materialna: [adaptive and material culture], k.a. jest terminem używanym najczęściej w amerykańskiej antropologii kulturowej w odniesieniu do sfery idei, wierzeń, wartości oraz zwyczajów; jest ona przeciwstawna kulturze materialnej, obejmującej przedmioty produkowane (budynki, dobra konsumpcyjne itp.).

⁸ E. H. Erikson, *Childhood and Society*, Londyn 1968, s. 145.

odrębności, o rozwoju tożsamości⁹. Z tego właśnie powodu tożsamość kulturowa jest tym, co dla większości ludzi ma największe znaczenie¹⁰, stanowi ona najważniejszą odmianę tożsamości zbiorowej. Jest tworem, który formuje się na przestrzeni dziejów, poprzez wartości i normy, latami przekazywane z pokolenia na pokolenie. W ten sposób kreowany jest dorobek narodowy, bazujący zarówno na zasobach materialnych, jak i duchowych, systemie wartości, jak również symbolice narodowej. Jednak w dzisiejszym świecie, wobec postępującego procesu globalizacji, społeczeństwo stale zmagają się z narastającym problemem, jakim jest zachowanie tożsamości kulturowej. Globalizacja jest ciągiem czynności, które w konsekwencji prowadzić mają do coraz większej współzależności państw, jak również ich integracji, czego efektem jest tworzenie się „jednego świata”, światowego społeczeństwa¹¹. W praktyce natomiast oznacza ona wzrost różnego rodzaju połączeń, wzajemnych powiązań, niesymetrycznych oddziaływań we wszystkich dziedzinach życia społeczeństw, począwszy od kultury masowej po bezpieczeństwo i utrzymanie pokoju¹². Stwierdzić można, iż globalizacja poprzez upowszechnianie kultury masowej, krok po kroku wyniszcza symbole, normy, wartości i wzorce kulturowe. Dokonuje się stopniowe, jednoczesne rozszerzanie i pogłębianie różnego rodzaju relacji i powiązań w światowym systemie, co sprawia, iż narodom coraz ciężiej jest określić własną tożsamość kulturową. Dodatkowo dochodzą do tego stale postępujące procesy integracji gospodarczej i politycznej, jak również podejmowane wysiłki dla ujednoczenia wielu procesów kulturowych, w tym również praw człowieka i mniejszości narodowych. Wszystkie wyżej wymienione procesy stanowią dziś poważny problem, wymagający od narodów ponownego potwierdzenia swojej tożsamości, która jest podstawą szeroko pojmowanego bezpieczeństwa kulturowego.

3. SPOSOBY ZAPEWNIANIA BEZPIECZEŃSTWA KULTUROWEGO PRZEZ ONZ

3.1. Organizacja wyspecjalizowana ONZ – UNESCO

Zjawisko kultury jest jednym z najistotniejszych elementów, które wywierają wpływ na narodzenie, jak również na rozwój życia społecznego. Wraz z innymi czynnikami przyczynia się do wyraźnego zaznaczenia odmienności danej kultury od innych społeczności. Zapewnienie ochrony dorobku kulturowego jest niezwykle istotne dla każdego narodu, gdyż pozwala zachować swoją tożsamość kulturową. Bezpieczeństwo jest jedną z naczelných potrzeb każdego człowieka, dającą poczucie gwarancji przetrwania, dlatego też coraz większa uwaga poświęcana jest konieczności zapewnienia bezpieczeństwa kulturowego¹³, co jest niezwykle trudne, gdyż nie można po prostu zamknąć granic przed napływem nowych idei, prądów, wzorców kulturowych, czy wyznaczników mody. Próby zapanowania nad tymi trendami podjęto w państwach totalitarnych, jednak przyniosły one dokładnie odwrotnie proporcjonalny skutek niż pierwotnie oczekiwano. Śmiało więc można pokusić się

⁹ J. Koziński, *Psychologiczna teoria samowiedzy*, Warszawa 1986, s. 325.

¹⁰ S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Muza S.A., Warszawa 1997, s. 13.

¹¹ M. Kempny, *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998, s. 241.

¹² R. Kuźniar, *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, [w:] „Sprawy Międzynarodowe”, 2000, nr 1, s. 5.

¹³ Szerzej: G. Michałowska, *Bezpieczeństwo kulturowe...* wyd. cyt., s. 132: Bezpieczeństwo kulturowe w wymiarze narodowym oznacza warunki, w których społeczeństwo może utrzymywać i pielęgnować wartości decydujące o jego tożsamości, a jednocześnie swobodnie czerpać z doświadczeń i osiągnięć innych narodów. Jest więc stanem pewnej równowagi niezbędnym, lecz ani teoretycznie, ani empirycznie niemożliwym do określenia; T. Jemioło, *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji i procesów społecznych*, [w:] *Kultura narodowa w kształtowaniu świadomości obronnej społeczeństwa i bezpieczeństwa państwa*, „Zeszyt Problematyki TWO”, 3/25/2001, s. 20: bezpieczeństwo kulturowe państwa to jego zdolność do pomnażania dotychczasowego dorobku kulturalnego oraz obrony przed niepożądanym wpływem innych kultur.

o stwierdzenie, iż bezpieczeństwo w dziedzinie kultury nie jest zjawiskiem wymiernym, stąd też istnieją ogromne trudności w próbach wygenerowania obiektywnych wskaźników bezpieczeństwa kulturowego. Na arenie międzynarodowej stanowi to dość poważny problem, który może „wymknąć się” spod kontroli, dlatego też działania w tym obszarze podjęły organizacje międzynarodowe, takie jak Unia Europejska czy Rada Europy. Ochroną dziedzictwa kulturowego na szeroką skalę zainteresowała się również Organizacja Narodów Zjednoczonych, która w tym celu wydała szereg dokumentów strategicznych, a także utworzyła wyspecjalizowaną organizację UNESCO.

Narastający problem bezpieczeństwa kulturowego spowodował, iż zaistniała potrzeba utworzenia organizacji, która specjalizowałaby się wyłącznie w jego ochronie. Z tego właśnie powodu Organizacja Narodów Zjednoczonych powołała do życia Organizację Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty Nauki i Kultury, która jest jedną z 16 organizacji wyspecjalizowanych ONZ. Utworzona została na podstawie umowy uchwalonej 16 listopada 1945 roku, na konferencji międzynarodowej w Londynie, która weszła w życie niespełna rok później – 4 listopada 1946 roku. Organizacja ta stała się następczynią istniejącego przed II Wojną Światową Międzynarodowego Instytutu Współpracy Intelktualnej. Obecnie UNESCO zrzesza 194 członków, a dyrektorem generalnym jest Irina Bokowa z Bułgarii. Natomiast siedziba organizacji znajduje się przy place de Fontenoy w Paryżu.

Naczelnym organem Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty Nauki i Kultury jest Konferencja Ogólna, zwana również Generalną, która złożona jest z pięcioosobowych przedstawicielstw wszystkich państw członkowskich. Jednostka ta zbiera się, co dwa lata debatując nad określeniem kształtu polityki, a także programu działania UNESCO. Zajmuje się również uchwalaniem budżetu, a także konwencji międzynarodowych. Pomiędzy poszczególnymi sesjami, wykonaniem wszelkich programów, które ustalone zostały przez Konferencję Ogólną, zajmuje się Rada Wykonawcza licząca 58 członków, wybieranych przez Konferencję Ogólną spośród reprezentantów mianowanych przez państwa członkowskie. Jest ona organem wykonawczym UNESCO, nadzorującym decyzje Konferencji, a także przygotowującym prace kolejnej jej sesji. Jest odpowiedzialna również za przedstawienie kandydatury Dyrektora Generalnego, który ostatecznie mianowany jest przez Konferencję Ogólną. W przeważającej większości spraw, Rada swoje decyzje podejmuje zwykłą większością głosów, natomiast w sporadycznych przypadkach postanowienia ustanawiane są $\frac{2}{3}$ głosów, gdzie każda z uprawnionych do głosowania osób posiada tylko 1 głos.

Bieżącą działalnością UNESCO zajmuje się trzeci organ organizacji, jakim jest Sekretariat wraz z Dyrektorem Generalnym na czele, który określany jest, jako jej najwyższy urzędnik. W jego kompetencjach leży mianowanie pracowników Sekretariatu, a także sporządzanie i przedkładanie sprawozdań z działalności organizacji, Radzie Wykonawczej oraz państwom członkowskim¹⁴.

UNESCO jest organem, który został powołany z myślą zapewniania bezpieczeństwa kulturowego i utrzymywania tożsamości kulturowej. Jest to główny cel organizacji, który sformułowany został już w Akcie Konstytucyjnym: *celem organizacji jest popieranie sprawy pokoju i bezpieczeństwa, przez zacieśnienie współpracy między narodami w dziedzinie oświaty, nauki i kultury dla zapewnienia powszechnego poszanowania sprawiedliwości, prawa, prawa człowieka i podstawowych swobód, jakie Karta Narodów Zjednoczonych przyznaje wszystkim ludziom bez różnicy rasy, płci, języka lub religii*¹⁵. Aby realizować powyżej wymienione cele, zapisane w dokumencie strategicznym, UNESCO spełnia szereg funkcji zwłaszcza regulacyjnych, jak i operacyjnych, wśród których wymienić można między

¹⁴ J. Rydzikowski, *Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 2003, s. 159.

¹⁵ *Akt Konstytucyjny*, Art. I, pkt. 1.

innymi pomoc w rozwoju oświaty i szkolnictwa, zacieśnianie więzi międzynarodowych, wspieranie rozwoju kulturowego, a także pomoc w rozwoju nauki i techniki.

Podsumowując organizacja ta powinna skupiać swoją uwagę na wzajemnym szanowaniu i zrozumieniu się przez narody za pomocą różnorodnych środków masowego przekazu, a także rozwoju kultury, oświaty i badań naukowych. Dla osiągnięcia tych celów UNESCO organizuje różnorodne seminaria, sympozja, kampanie oraz konferencje i rocznice międzynarodowe. Jest również inicjatorem wspólnych programów działania¹⁶.

Działalność UNESCO jest wielokierunkowa, jednakże głównie nakierowana na działania, na rzecz powszechnego rozwoju oświaty i kultury, a także pomoc materialną, techniczną i kadrową w tworzeniu systemu oświaty. W dziedzinie oświaty pomoc organizacji ukierunkowana jest na zmaganie się z likwidacją analfabetyzmu. Podejmuje szereg działań na rzecz rozwoju szkolnictwa w krajach rozwijających się. Dowodem tego jest uchwalony w 1956 roku, 10-letni program rozwoju szkolnictwa podstawowego w Afryce, Ameryce Łacińskiej i Azji, a także uchwalony w 1982 roku program całkowitej likwidacji analfabetyzmu w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, jak również gwarancja wypełniania, przez co najmniej dwa lata, obowiązku szkolnego, przez wszystkie dzieci z tego regionu. UNESCO pomaga również państwom w rozpowszechnianiu i poszerzaniu swojej wiedzy poprzez redagowanie podręczników czy kształcenie kadry nauczycielskiej. Swoje dążenia organizacja ta ukierunkowała również na wspieranie w ich w rozwoju takich instytucji, jak muzea i biblioteki.

W szerzeniu rozwoju intelektualnego, wspomagać UNESCO, mają jednostki powołane w 1992 roku przez Dyrektora Generalnego, takie jak Światowa Komisja Kultury i Rozwoju, Forum Intelktualistów, czy Międzynarodowa Komisja Edukacji dla XXI wieku. Działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury możemy zaobserwować możemy również na płaszczyźnie edukacji oraz wspomagania państw w odkrywaniu i stosownym wykorzystywaniu posiadanych przez nie bogactw naturalnych. Organizacja ta czuwa również nad ochroną środowiska oraz dzieł sztuki, literatury a także zabytków historycznych, czego wyrazem jest Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

Organizacja ta swoją uwagę skupia także na przestrzeganiu praw człowieka, a tym samym podejmuje działania mające na celu eliminowanie wszelkich przejawów dyskryminacji rasowej i społecznej. Jednocześnie czyni kroki dla pomocy państwom w uzyskaniu niezależności oraz tożsamości kulturowej, dlatego też nie ingeruje bezpośrednio w sprawy wewnętrzne poszczególnych krajów, lecz ogranicza się wyłącznie do prowadzenia badań dotyczących kultur i języków.

Aby móc realizować postawione sobie cele i prowadzić działalność na tak szeroką skalę UNESCO wydało szereg dokumentów, które w sposób prawny regulują wszelkie wymienione powyżej obszary życia społecznego. Prowadzi również szeroką współpracę z organizacjami międzynarodowymi, a także z wyspecjalizowanymi organizacjami, takimi jak: Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (IAEA) oraz wieloma innymi. UNESCO, w ramach swojej szeroko pojętej działalności, zawarło szereg porozumień z innymi organizacjami międzynarodowymi, takimi jak: Rada Europy, Rada Współpracy Celnej, Organizacja Państw Amerykańskich czy Organizacja Jedności Afrykańskiej¹⁷. Podejmuje

¹⁶ Z. M. Dolitwa-Klepacki, *Encyklopedia Organizacji Międzynarodowych*, Warszawa 1969, s. 464.

¹⁷ Szerzej: E. J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1986, s. 364: Organizacja Jedności Afrykańskiej (OAU) założona została 25.V.1963r. a Addis Abebie regionalna organizacja międzynarodowa z siedzibą w stolicy Etiopii. W roku 2002 organizacja ta przestała istnieć, a w jej miejsce powołana została Unia Afrykańska.

również współpracę z wieloma innymi organizacjami pozarządowymi, których liczba ogółem sięga ponad sześćset. W tym celu opracowany został unikalny system współpracy międzynarodowej, który podzielony jest na trzy grupy: A - która oznacza współpracę konsultacyjną z UNESCO, B – symbolizującą konsultację i informację oraz C – będącą obszarem informacji¹⁸.

3.2. Wizja zapewniania bezpieczeństwa kulturowego w strategicznych dokumentach ONZ

W dzisiejszych czasach strach przed utratą tożsamości kulturowej, jest nieodłącznym elementem życia wielu społeczeństw, które stale zabiegają o jej ochronę. Niezbędną, więc staje się potrzeba prawnych uregulowań w tym zakresie. Organizacja Narodów Zjednoczonych od początku swego istnienia dokładała wszelkich starań, aby zapewniać narodom bezpieczeństwo, biorąc pod uwagę, a także zachowując w niezmienionej formie, ich różnorodność i odmienność kulturową. Powinność ta jasno wynika z zapisu Konstytucji UNESCO, mówiącego o funkcjach organizacji. W tym celu już od początków swego istnienia, aż do dnia dzisiejszego organizacja ta uchwaliła pięć konwencji, które dotyczą omawianego tematu. Pierwszą z nich była Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, która została ustanowiona 14 maja 1954 roku¹⁹. Kolejna, z 17 listopada 1970 roku, dotyczyła środków mających na celu zakaz i zapobieganie nielegalnemu przewozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury. Dwa lata później, 16 listopada 1972 roku, powstała trzecia z kolei konwencja mówiąca o ochronie dziedzictwa kulturalnego i naturalnego²⁰. Kontynuacją założeń konwencji z 1972, stała się kolejna, która powstała po blisko trzydziestoletniej przerwie, bo 2 listopada 2001 roku i dotyczyła ochrony świata podwodnego, jako dziedzictwa kulturowego²¹. Rok 2003, a dokładnie 17 października, zaowocował uchwaleniem konwencji o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego²², która była piątym wykładnikiem prawnym mającym na celu ochronę dóbr kulturowych.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, stwierdzić można, iż w obecnych czasach, kiedy obserwujemy stale postępujący proces globalizacji, czy masowe migracje ludności spowodowane otwarciem granic, ochrona dziedzictwa kulturowego, jest zjawiskiem niezbędnym dla zachowania przez narody swojej odmienności w każdej płaszczyźnie życia. Na przestrzeni dziejów próby zapewniania bezpieczeństwa w tej kategorii podejmowało wiele organizacji. Jednak szczególne znaczenie w tym obszarze odgrywała, zarówno w przeszłości, jak i ówczesnie, Organizacja Narodów Zjednoczonych, której polityka, już od momentu powstania organizacji w 1945 roku, ukierunkowana była na zapewnianie bezpieczeństwa międzynarodowego, a w tym protekcję dziedzictwa kulturowego. ONZ na przestrzeni dziejów dołożyła wszelkich starań, aby wyraźnie zaznaczone zostały odmienności poszczególnych kultur od innych społeczeństw. Wykształciła również wyspecjalizowaną komórkę, jaką jest UNESCO, aby

¹⁸ *Organizacje międzynarodowe: założenia, cele, działalność: podręcznik akademicki*, pod. red. nauk. E. Latoszek, M. Proczek, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2001, s. 127.

¹⁹ *Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego*, Dz. U. 1957, nr 46, poz. 212 z 16.07.1956.

²⁰ *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego*, Dz. U. 1976, nr 32, poz. 190 z 16.11.1972.

²¹ *Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage*, Paris 15 October to 3 November 2001, Records of the General Conference 31st Session, Paris 15 October to 3 November 2001, Volume 1 – Resolutions, UNESCO, Paris 2002, s. 50-61.

²² *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Paris, 17 October 2003, Records of the General Conference 32nd Session, Paris 29 September to 17 October 2003, Volume 1 – Resolutions, UNESCO, Paris 2004, s. 53-62.

stała na straży bezpieczeństwa kulturowego. Całość dokumentacji wydanej przez UNESCO jest doskonałym stymulatorem współpracy międzynarodowej w obszarze kultury. Zasadniczymi instrumentami, które przyczyniły się do kształtowania polityki państw w aspekcie dziedzictwa kulturowego są Konwencja o Ochronie Światowego Dziedzictwa, jak również Konwencja Haska z 1954 roku, dzięki której doszło do utworzenia Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, na którą wpisanych zostało 962 obiekty ze 157 różnych krajów na świecie, w tym: 745 obiektów kulturalnych, 188 przyrodniczych i 29 o charakterze mieszanym kulturalno-przyrodniczym²³. Światowe Dziedzictwo ma być wyrazem różnorodności kulturowej, jak również naturalnego bogactwa poszczególnych regionów świata.

Reasumując można pokusić się o stwierdzenie, iż UNESCO jest organizacją niezwykle samą w sobie, która poprzez tworzenie prawa międzynarodowego w dziedzinie współpracy oświatowej, kulturalnej, a także naukowej, realizuje postawione sobie wcześniej cele polityczne. Jest to organizacja, która podejmuje działania na bardzo szeroka skalę, począwszy od promowania dialogu międzynarodowego, poprzez podejmowanie działań w dziedzinie edukacji, skończywszy na pobudzaniu rządów różnorodnych państw, jak również lokalnych społeczności do aktywnej ochrony dziedzictwa naturalnego i obrony swej tożsamości kulturowej.

²³ <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/swiatowe-dziedzictwo/>, dostęp z dn. 21.10.2012.

BIBLIOGRAFIA

1. Anioł W., *Narody Zjednoczone wobec problemów społecznych*, Książka i Wiedza, Warszawa 1988.
2. Cesarz Z., *Współczesne problemy polityczne świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993.
3. Dolitwa-Klepacki Z. M., *Encyklopedia Organizacji Międzynarodowych*, Warszawa 1969.
4. Erikson E. H., *Childhood and Society*, Londyn 1968.
5. Hofstede G., *Kultury i Organizacje*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000.
6. Huntington S. P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Muza S.A., Warszawa 1997.
7. Jemioło T., *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji i procesów społecznych*, [w:] *Kultura narodowa w kształtowaniu świadomości obronnej społeczeństwa i bezpieczeństwa państwa*, „Zeszyt Problematyki TWO”, 3/25/2001.
8. *Karta Narodów Zjednoczonych*, [w:] Rydzkowski J.: *Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 2000.
9. Kempny M., *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998.
10. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, *Dz. U. 1957, nr 46, poz. 212 z 16.07.1956*.
11. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, *Dz. U. 1976, nr 32, poz. 190 z 16.11.1972*.
12. Kozielecki J., *Psychologiczna teoria samowiedzy*, Warszawa 1986.
13. Kuźniar R., *Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna*, [w:] „Sprawy Międzynarodowe”, 2000r., nr 1.
14. Latoszek E., Proczek M., *Organizacje międzynarodowe: założenia, cele, działalność: podręcznik akademicki*, pod. red. nauk. Pawlak-Lis T., Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2001.
15. *Organizacja Narodów Zjednoczonych – bilans i perspektywy*, pod. red. nauk. Symonides J., Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2006.
16. *Osmańczyk E. J.*, Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych, *Wiedza Powszechna, Warszawa 1986*.
17. *Słownik Socjologii i Nauk Społecznych*, pod. red. nauk. Marshall G., Tabin M., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
18. *Słownik Współczesnego Języka Polskiego*, pod. red. nauk. Dunaj B., Kraków, 2000.
19. *Socjologia. Przewodnik encyklopedyczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
20. [online:]. [dostęp: 21.10.2012]. Dostęp w Internecie: <http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/swiatowe-dziedzictwo/>